

Könyvtáraink jövője

HA JÓL EMLÉKSZEM, a múlt év végén lezajlott könyvtáros konferencia második napján — a szünet után — néhány oldalas sokszorosítványt találtam a székemen. Bele se néztem; eltettem. Nem mintha a se hideg, se meleg felszólalások annyira lekötötték volna a figyelmem.

Fél óra múlva azonban észre kellett vennem: újszólván mindenki ezeket a papírlapokat nézegeti, s csak fél füllel figyel a szónokra.

Mindez addig tartott, míg nem a felszólalók is arról kezdtek beszélgetni, ami a papírlapokon volt olvasható. Egyre szenvedélyesebben. Nyoma sem volt immár a jólfésült óvatosságoknak.

Igaz, az első pillanatban csak a hozzáértők ismerték föl: a III. országos könyvtárügyi konferencia ajánlásainak tervezete cím mögött mi rejtőzik. Aki azonban figyelmesen végigolvasta az oldalakat, meg kellett, hogy értse; a konferenciának sorsdöntő kérdésekben kell állást foglalnia.

Csak hogy a pontokba szedett kérdőjelekre sokféleképpen lehet válaszolni!

S a tervezet Achilles-sarka tudniillik épp az volt, hogy a válaszok körvonalazása háttérbe szorult a kérdésfeltevésekkel szemben. Márpedig nyilvánvaló, hogy nem lehet csak kérdezni. Még akkor sem, ha az is vitathatatlan, hogy más a válasz Szabolcsban, más a Dunántúlon, nem is szólva a tanyák, falvak, kisvárosok könyvtári helyzetének összehasonlíthatatlanságáról.

Mindenesetre a problémák leplezetlen fölborolása is megtette a magáét. Fölszakkadtak a zsillipek; mindenkinél volt hozzátennivalója — kiegészítenivalója — javaslat. Másfél nap alatt csaknem száz ötlet — módosítás — kifogás hangzott el. Senkit sem lepett meg, hogy a konferencia rendhagyó módon ért véget: a küldöttek semmiféle dokumentumot nem fogadtak el. Csak egy bizottság alakult, amely azt ígérte, hogy egy-másfél hónap múltán — azaz január végére február elejére az elhangzottak figyelembevételével végleges formába önti az ajánlásokat.

Tévedtek.

Nem számítottak ugyanis arra, hogy a vita továbbgyűrűzik. Akik például nem kaptak szót a konferencián, írásba foglalták mondanivalóikat. A tanácskozás sajtóvisszhangja is nem egy esetben vitára — állásfoglalásra ösztönzött. Ugyancsak bebizonyosított, hogy a könyvtárak jövője felől korántsem csupán a könyvtárosoknak kell határozniuk.

TUDOM HOGY FURCSÁN HANGZIK: engem mindenekelőtt meglepett a — stílusa. A könyvtárosok „ajánlanak”. „kének”, szerényen „fölbívik a figyelmet” a problémákra. Mint-

ha elbizonytalanítaná őket a látszat: maguknak kérnek.

Mit kellene tenni? — ötlík fel az emberben a kérdés.

„Sürgős intézkedésre van szükség!” — feleli rá a megszokottság. Amiben kimondhatatlanul is benne van: „föülről”.

Az ajánlások azonban arról a fölismeréstől tanuskodnak, hogy fölöttébb naiv dolog azt hinni, valamiféle központi rendelettel — intézkedéssel egycsapásra rózsaszínűvé varázsolható az ország könyvtári helyzete. Amikor az általános kulturális fejlődés a helyi önállóság kiteljesítése felé tart, a problémák megoldásának a mechanizmusa is meg kell, hogy változzék. Azaz a megoldás nélkülözhetetlen elemévé válik a helyi erők megnyerése — jelen esetben a könyvtárak ügyének.

Papíron fölöttébb egyszerűen: a könyvtári centralizáció szükségességét senki sem tagadja. Amikor azonban az anyagi erők összpontosításáról van szó, a fölöttébb magától értetődő egyszerűen „bonyolulttá” lesz. Miért? Azért, mert a központi könyvtára csakis úgy fejleszthető ki a jelenlegiből, ha az érintett falvak, illetve a falvak kisebb-nagyobb vállalatai, termelőszövetkezetei kulturális célokra szánt forintjaik bizonyos részét a leendő központi könyvtárnak adják.

Azaz, ha fölülemelkednek önmagukon: áldoznak valamit a holnapjukért.

A KÖNYVTÁROS KONFERENCIÁN elhangzottak arra figyelmeztettek: egyelőre igen messze vagyunk a föntiek megvalósításától. A tervezett körzetközpontok elenyésző hányadát sem sikerült — még csak alapjaiban sem! — kialakítani.

Az ajánlásokból ez is kitűnik, nemcsak a szűklátókörűség miatt. Hiányzanak a tervek: egyelőre fehér hollónak számít az a helyiség, ahol többé-kevésbé tudják, milyen irányban és szerű fejleszteni a következő 5—10 év során könyvtáraikat. A perspektívatlanosság miatt, a könyvtárak költségvetési tétellel egyszerűsödnek: ennyi és ennyi jut új könyvek vásárlására, esetleg korszerűsítésre, renoválásra. Holott aligha kell különösebb szakértelem ahhoz, hogy bárki megértse: nem lehet pusztán a forintokra bízni az ország könyvtári kulturájának a holnapját. Mindenekelött azért, mert fölő, hogy kellő előrelátás híján ezek a forintok napi esetlegességekre forogásolódhatnak szét.

Ezért fontos, hogy az ajánlások a helyi távlatok kidolgozásának a megalapozása végett arra kéri a Művelődésügyi Minisztériumot: dolgozzon ki 15 évre szóló távlati tervet a magyar könyvtárak fejlesztésére.

A másik ezzel kapcsolatos javaslat: a minisztériumnak érdemes volna kezdeményeznie egy úgynevezett központi könyvtári alap létrehozását. Azért, hogy a helyi érdekek körén kívül eső feladatokat — például az országos könyvtári együttműködés magasabb szintre emelését, a szakirodalmi információ hálózat kialakítását, stb. — központilag is lehessen támogatni.

Mindebből nem nehéz kiolvasni: az ország könyvtári szerkezetének átalakításáról, modernizálásáról van szó. Újszerű „könyvtári gondolkodásmód” meghonosításáról. Amihez, persze nemcsak pénzre és perspektívára van szükség.

Hanem az ötvenes évek derekától származó könyvtári „törvény” újjáformálására is!

Azt hiszem, érdemes elgondolkozni a tennivalók ajánlások vázolta sorrendjén. Nem véletlenül került az első helyre a helyi erők összpontosítása. Nem véletlen, hogy a könyvtárosok úgy vélik, „lent” kell megalapozni a jövőt.

MERT KÜLÖNBEN a legnagyobb országos tervből a legkitűnőbb könyvtári elképzelésekből sem lehet valóság!